

УДК 343.352:351.86(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.194.87-91>**Самойленко Л.Я.**

к.н.з держ.управл.

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Samoilenko Larysa

PhD in Public Administration

Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi

<https://orcid.org/0000-0002-0335-3077>**Назаренко С.А.**

доктор економічних наук

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Nazarenko Sergij

Dr. of Economic Sc.

Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi

<https://orcid.org/0000-0003-3367-5875>**Перун Н.В.**

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

Perun Natalia

Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi

ВИКЛИКИ ТА БАР'ЄРИ В РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

У статті розглядається актуальність проблеми корупції в Україні, яка залишається серйозною перешкодою для економічного розвитку та соціальної справедливості. Автори аналізують виклики, що стримують ефективність антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях. Виявлено, що недостатня інституційна спроможність, вплив політичних інтересів та недосконалість законодавчої бази ускладнюють боротьбу з корупцією. Особливої уваги заслуговує глибоко вкорінена корупційна культура, яка формує негативне ставлення до антикорупційних заходів. Стаття також підкреслює важливість міжнародних стандартів прозорості та підзвітності, а також необхідність розробки комплексних стратегій для подолання існуючих бар'єрів. Висвітлені рекомендації сприятимуть створенню стійкої системи протидії корупції в Україні.

Ключові слова: корупція, антикорупційна політика, антикорупційні органи, бар'єри, виклики, регіон, країна, державне управління, державна служба.

CHALLENGES AND BARRIERS IN THE IMPLEMENTATION OF ANTI-CORRUPTION POLICY AT THE NATIONAL AND REGIONAL LEVELS

This article explores the challenges and barriers faced in the implementation of anti-corruption policies at both national and regional levels in Ukraine, emphasizing the urgent need for effective measures to combat corruption, which remains a significant impediment to sustainable economic development, the establishment of a rule of law, and social justice. Despite numerous legislative initiatives and the establishment of specialized anti-corruption bodies, the implementation of anti-corruption policies is hindered by various factors. These include insufficient institutional capacity, the influence of political interests that compromise the independence of anti-corruption agencies, and an inadequate legislative framework that often fails to meet contemporary demands. Regionally, local elites frequently resist anti-corruption measures, compounded by low legal awareness among citizens and a lack of resources for effective oversight and investigations. This research employs qualitative analysis, drawing on existing literature and case studies to identify key challenges in anti-corruption efforts. It synthesizes perspectives from various scholars, including Al-Jundi, Shuhaiber, and Budsaratragoon, to highlight global insights while focusing on Ukraine's specific context. By analyzing these challenges, the study seeks to develop recommendations for overcoming barriers to effective anti-corruption implementation. It underscores the importance of enhancing institutional capabilities, promoting transparency, and fostering a culture of accountability. Ultimately, this research serves as a critical step toward establishing a robust anti-corruption framework that promotes a transparent and equitable society in Ukraine, necessitating a comprehensive

approach that integrates national and regional strategies for optimal effectiveness. Through this work, the article contributes to the ongoing discourse on anti-corruption policies and their implementation challenges, providing actionable insights for policymakers and practitioners.

Keywords: corruption, anti-corruption policy, anti-corruption bodies, barriers, challenges, region, country, public administration, public service.

JEL classification: D73, K42, H83, R58

Постановка проблеми. Дослідження теми обумовлено гострою необхідністю підвищення ефективності боротьби з корупцією в Україні. Корупція залишається однією з найсерйозніших перешкод на шляху сталого економічного розвитку, формування правової держави та забезпечення соціальної справедливості. Незважаючи на численні законодавчі ініціативи та створення спеціалізованих антикорупційних органів, впровадження політики боротьби з корупцією стикається з численними викликами, які обмежують можливості для її ефективного впровадження. На національному рівні проблеми включають недостатню інституційну спроможність, вплив політичних інтересів, що обмежує незалежність антикорупційних органів, та недосконалість законодавчої бази, яка не завжди відповідає сучасним вимогам. На регіональному рівні ситуація ускладнюється впливом місцевих еліт, які часто чинять опір антикорупційним заходам, низьким рівнем правової культури серед населення та браком ресурсів для забезпечення ефективного контролю і розслідувань.

У сучасних умовах глобалізації та інтеграції до міжнародних інституцій, Україна зобов'язана дотримуватись стандартів прозорості, підзвітності та верховенства права, що вимагає більш комплексного підходу до реалізації антикорупційних заходів. Вивчення викликів та бар'єрів у цій сфері дозволяє виявити основні слабкі місця, що перешкоджають успішній боротьбі з корупцією, та розробити ефективні стратегії для їх подолання. Таким чином, дослідження цієї теми є важливим кроком до створення ефективної та стійкої системи протидії корупції, що сприятиме побудові прозорого та справедливого суспільства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес науковців до проблем антикорупційної політики на різних рівнях управління. Зокрема, багато наукових праць присвячено визначенню основних факторів, що сприяють поширенню корупційних практик, а також аналізу ефективності різних підходів до боротьби з корупцією.

Дослідження корупції в різних країнах світу проводили такі вчені: Al-Jundi, S. A., Shuhaiber, A., Al-Emara, S. S., Amadeo, K., Budsaratagoon, P., Jitmaneeroj, B., Chirwa, T. G., Odhiambo, N. M., Christensen, J. H., G. D. Rudebusch, David, I.O., Laure, D. T. C., Luc, N. N., Lucas, R. E., Naher, N., Hoque, R., Hassan, M. S., Balabanova, D., Adams, A. M., Ahmed, S. M., Rostow, W. W., Sharma, C., Mitra, A., Tien, NH, та Zhang, W. B.

Таким чином, аналіз наукових праць демонструє комплексний підхід до проблеми корупції, проте

вказує на необхідність подальшого дослідження регіональних аспектів та розробки інтегрованих стратегій, які враховували б специфіку різних рівнів управління та забезпечували координацію дій між національними та регіональними органами.

Метою дослідження є виявлення та аналіз основних викликів і бар'єрів, що перешкоджають ефективній реалізації антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях в Україні, а також розробка рекомендацій щодо їх подолання.

Виклад основних результатів дослідження. Виклики та бар'єри в реалізації антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях постають серйозними перешкодами на шляху до ефективної боротьби з корупцією (рис. 1). Ця проблема є складною і багатогранною, оскільки корупція не лише підриває основи правопорядку, а й загрожує економічному розвитку, соціальній справедливості та довірі громадян до державних інститутів.

По-перше, недостатня інституційна спроможність антикорупційних органів часто стає першопричиною неефективності політики. Багато з цих органів стикаються з обмеженими фінансовими ресурсами, недостатньою кількістю кваліфікованого персоналу та відсутністю необхідного обладнання для виконання своїх завдань. Це призводить до повільного реагування на корупційні правопорушення та неможливості забезпечити ефективний контроль за діяльністю посадових осіб.

По-друге, глибоко вкорінена корупційна культура в суспільстві створює додаткові труднощі. У багатьох випадках громадяни сприймають корупцію як норму, а не як проблему. Цей менталітет передається з покоління в покоління, що робить боротьбу з корупцією особливо складною. Важливо змінити ставлення суспільства до корупції, сприяючи формуванню нової етики, де корупція буде неприйнятною [2].

Крім того, відсутність довіри до державних інститутів є ще одним бар'єром. Багато громадян, які стикаються з корупцією у повсякденному житті, стають скептичними щодо можливостей держави ефективно вирішити цю проблему. Вони можуть вважати, що їхні зусилля не приведуть до змін, тому не готові брати участь у боротьбі з корупцією або повідомляти про правопорушення. Така ситуація лише підриває зусилля, спрямовані на підвищення прозорості та підзвітності.

Політична воля також грає ключову роль у реалізації антикорупційних заходів. Без активної підтримки з боку державного керівництва та депутатів, навіть найкращі стратегії можуть залишитися на папері. Коли політики бояться втратити свої позиції

через антикорупційні дії, вони можуть свідомо або несвідомо саботувати ці ініціативи [3].

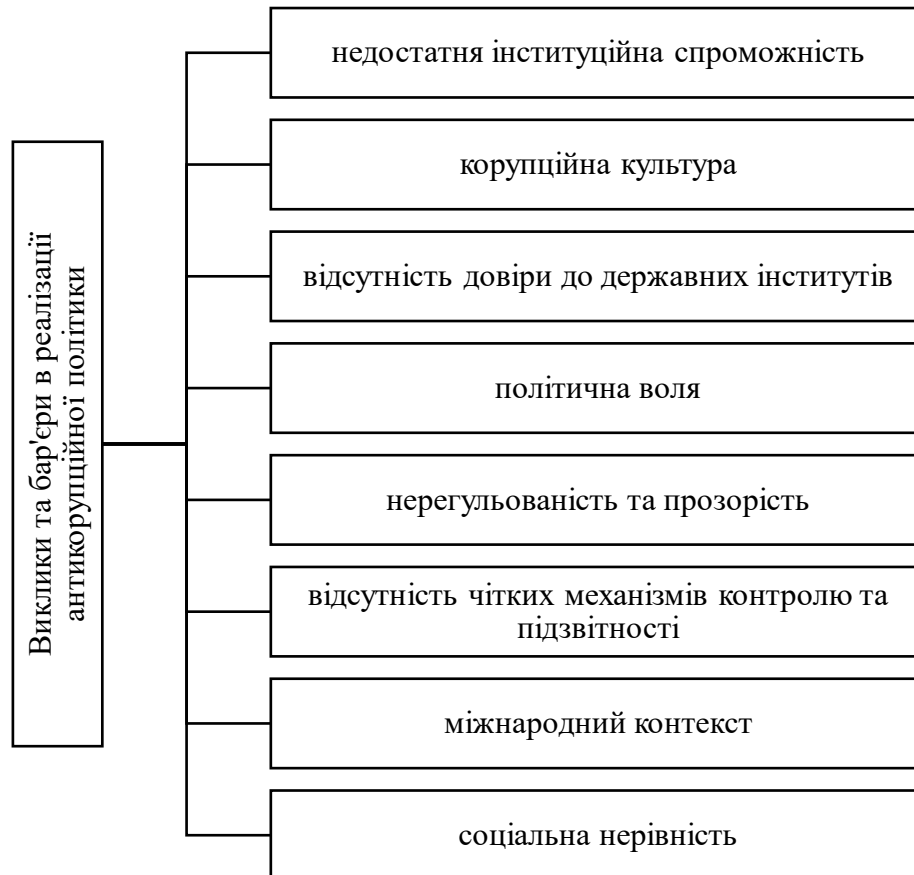

Рис. 1 Виклики та бар'єри в реалізації антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях
Джерело: сформовано автором за [1-2]

Недостатня регуляція та непрозорість у сфері державного управління також є важливими чинниками, які ускладнюють боротьбу з корупцією. Багато адміністративних процесів залишаються непрозорими, що створює простір для зловживань. Публічні закупівлі, державні витрати та управління ресурсами є сферами, де корупційні схеми процвітають через брак чітких механізмів контролю.

Не менш важливим є також міжнародний контекст. У сучасному глобалізованому світі країни часто стикаються з викликами, пов'язаними з фінансовими потоками, які важко контролювати. Взаємодія з міжнародними структурами, таких як МВФ та Світовий банк, може призвести до тиску на національні інститути, але в той же час вимагає активізації антикорупційних зусиль [4].

На завершення, високий рівень соціальної нерівності в країні може також стимулювати корупційні дії. Люди, які страждають від економічних труднощів, можуть бути більш схильні до участі в корупційних схемах як способу виживання. Тому вирішення проблеми корупції вимагає комплексного підходу, що включає зміцнення інституційних можливостей, забезпечення прозорості в державному управлінні та активізацію участі громадянського суспільства. Тільки спільними зусиллями можливо досягти значних змін у боротьбі з корупцією та

створити справедливе і прозоре суспільство.

Розглянемо також окремо які виклики та бар'єри можуть виникнути під час реалізації антикорупційної політики в Україні на національному та на регіональному рівнях.

Національний рівень [5]

1. Недостатня координація між органами влади. Недостатня координація між державними органами, які займаються боротьбою з корупцією, є однією з ключових проблем, що гальмує ефективність антикорупційних заходів. Кожен орган може мати свої власні цілі та методи роботи, що призводить до дублювання функцій і нераціонального використання ресурсів. Наприклад, якщо одні установи займаються розслідуванням корупційних правопорушень, а інші - виявленням та попередженням таких злочинів, відсутність чіткої взаємодії може призвести до ситуацій, коли одна установа не знає про роботу іншої. Це, в свою чергу, не лише сповільнює процеси, але й ускладнює обмін інформацією, що є критично важливим для успішного розслідування та профілактики корупції. Відсутність загальної стратегії та чітко визначених повноважень для кожного органу призводить до хаосу, зменшуючи загальну ефективність боротьби з корупцією.

2. Політичний вплив. Політичний вплив на антикорупційні органи може істотно обмежувати їхню

незалежність і об'єктивність. Часто політики намагаються контролювати діяльність антикорупційних структур, що може проявлятися у формі тиску на їхніх керівників, підриву їхньої автономії чи навіть спроби маніпулювання результатами розслідувань. У такій атмосфері антикорупційні органи можуть відчувати страх перед репресіями або санкціями, якщо їхня діяльність суперечить інтересам певних політичних груп. Це веде до самоцензури, коли працівники органів не наважуються проводити розслідування, побоюючись політичних наслідків. Політичний тиск також може призвести до вибіркового правосуддя, коли лише окремі випадки корупції розслідуються, а інші, менш зручні для влади, залишаються поза увагою.

3. Недосконале законодавство. Недосконале законодавство є ще однією суттєвою перешкодою на шляху до ефективної боротьби з корупцією. Часті зміни в законодавчих актах, які регулюють антикорупційні заходи, створюють нестабільність і невизначеність для антикорупційних органів та громадян. Наприклад, якщо нові закони вводяться без належного обґрунтування чи підготовки, це може ускладнити їхнє впровадження і реалізацію. Відсутність чітких механізмів контролю та відповідальності за корупційні правопорушення робить боротьбу з корупцією ще більш складною. Коли закони не є зрозумілими або не містять конкретних покарань за корупційні дії, це може призводити до зловживань і безкарності. Крім того, внаслідок недостатньої юридичної практики чи відсутності спеціалізованих антикорупційних судів, випадки корупції можуть залишатися нерозглянутими, що підриває довіру до системи правосуддя і антикорупційних заходів в цілому.

Таким чином, ці три пункти становлять серйозні виклики для реалізації антикорупційної політики на національному рівнях. Підвищення ефективності боротьби з корупцією вимагатиме комплексного підходу, що враховуватиме ці проблеми та пропонуватиме рішення для їх усунення.

Регіональний рівень [6]

1. Місцеві еліти. Вплив місцевих еліт на процеси управління в регіонах може суттєво ускладнювати реалізацію антикорупційних заходів. Ці еліти часто мають глибокі корені в місцевій політиці та економіці, що дозволяє їм формувати та підтримувати мережі, які заважають впровадженню реформ. Вони можуть бути зацікавлені в збереженні існуючих корупційних схем, оскільки це забезпечує їм певні економічні вигоди та політичний вплив. Коли місцеві еліти об'єднуються для захисту своїх інтересів, це створює потужний опір антикорупційним ініціативам. Наприклад, вони можуть використовувати свої зв'язки у владі, щоб блокувати ухвалення законодавства, що стосується прозорості, або запроваджувати адміністративні бар'єри, які ускладнюють контроль за корупційними діями. В результаті, антикорупційні органи можуть виявитися безсилими у своїх зусиллях, адже місцеві еліти здатні маніпулювати процесами таким чином,

щоб захистити свої інтереси, а не суспільні.

2. Низький рівень правової культури. Недостатній рівень правової культури серед населення негативно позначається на ефективності антикорупційних заходів. Багато людей можуть бути не обізнані про свої права, а також про механізми захисту від корупції, що призводить до того, що вони не знають, як реагувати на корупційні правопорушення. Відсутність знань про антикорупційні закони, про те, як діяти в разі корупційних випадків, а також про доступні ресурси, такі як гарячі лінії або організації, що займаються правозахистом, знижує ймовірність повідомлення про корупцію. Коли населення не усвідомлює своїх прав, воно може почуватися безсилим або навіть вважати корупцію нормою. Це знижує загальний рівень довіри до державних органів і заважає створенню активного суспільства, готового боротися з корупцією. Підвищення правової обізнаності через освітні програми та інформаційні кампанії може значно зміцнити антикорупційні зусилля, сприяючи формуванню більш свідомого та активного громадянства.

3. Обмежені ресурси. Недостатнє фінансування та кадровий дефіцит у місцевих антикорупційних органах значно ускладнюють їхню діяльність. Коли ці органи не отримують достатньо фінансових ресурсів, їм важко забезпечити належні умови для роботи, що призводить до обмеження можливостей для проведення розслідувань, збору доказів та здійснення контролю. Наприклад, недостатнє фінансування може означати брак технічних засобів, необхідних для проведення якісних розслідувань, або навіть нестачу базового канцелярського приладдя. Крім того, кадровий дефіцит може призвести до перевантаження працівників, які часто виконують обов'язки, що перевищують їхні ресурси, а це, у свою чергу, знижує якість роботи. Коли антикорупційні органи не можуть належним чином виконувати свої функції, це може призвести до зменшення їхньої ефективності та довіри з боку суспільства, що в кінцевому рахунку ставить під сумнів їхню спроможність боротися з корупцією.

Також існує ще ряд викликів та бар'єрів які є загальними для всіх рівнів [7-8]:

1. Недовіра до судової системи: високий рівень корупції в судовій системі знижує довіру громадян до правосуддя та ефективності антикорупційних заходів.

2. Відсутність належного контролю: недостатній контроль за виконанням антикорупційних програм та відсутність системи моніторингу результатів.

Для подолання цих викликів необхідно забезпечити незалежність антикорупційних органів, удосконалити законодавство, підвищити рівень правової культури населення та забезпечити належне фінансування антикорупційних заходів.

Висновки. Реалізація антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях стикається з численними викликами та бар'єрами, які значно ускладнюють боротьбу з корупцією в Україні. Серед основних перешкод виділяються недостатня

інституційна спроможність, глибоко вкорінена корупційна культура, брак довіри до державних інститутів, політичний вплив, а також недосконале законодавство. Ці фактори призводять до неефективності антикорупційних органів, обмежують їхню незалежність і здатність виконувати свої обов'язки. На регіональному рівні проблеми ускладнюються впливом місцевих еліт, які часто чинять опір змінам, а також низьким рівнем правової культури серед населення, що заважає формуванню активної позиції громадян. Обмежені ресурси місцевих антикорупційних органів також негативно впливають

на їхню діяльність, знижуючи якість розслідувань та контрольних функцій. Таким чином, для подолання цих бар'єрів необхідно впроваджувати комплексні рішення, що включають зміцнення інституційних можливостей, забезпечення прозорості в управлінні, підвищення правової обізнаності населення, а також активізацію участі громадянського суспільства. Тільки спільними зусиллями можна досягти суттєвих змін у боротьбі з корупцією та створити справедливе і прозоре суспільство, що стане основою для економічного розвитку і соціальної справедливості в Україні.

Список використаних джерел:

1. Шевченко І.В. Системні недоліки управління як фактор корупції у державному секторі України. Наукові праці ЧНУ ім. Петра Могили. 2022. № 3. С. 104-110.
2. Денисенко М. В. Роль регіональних органів у протидії корупції: проблеми та перспективи. Науковий вісник публічного управління, 2023. Вип. 2(5). С. 38–47.
3. Національне агентство з питань запобігання корупції. Стратегія розвитку антикорупційної політики на 2022–2025 роки. 2022. Київ: НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua>
4. Баранов О. В. Проблеми впровадження антикорупційних стратегій на регіональному рівні. Вісник державного управління. 2022. Вип. 4(13). С. 55–63.
5. Уманець О. Корупція в Україні: тенденції та перспективи. Державне управління: теорія та практика. 2021. Вип. 2. С. 90–95.
6. Кузьо Т. Корупція як виклик для української демократії. Політичний менеджмент. 2023. Вип. 1. С. 101–110.
7. Коваленко А.П. Антикорупційна політика: міжнародний досвід та українська практика. Харків: Видавництво «Пегас». 2021. 220 с.
8. Згуровський М. Боротьба з корупцією в Україні: виклики та перспективи. Журнал «Державне управління». 2021. № 1(2). С. 45–58.

References:

1. Shevchenko I.V. (2022). Systemni nedoliky upravlinnia yak faktor koruptsii u derzhavnomu sektori Ukrainy [Systemic management deficiencies as a factor of corruption in the public sector of Ukraine]. Naukovi pratsi ChNU im. Petra Mohyly - Scientific works of ChNNU named after Peter's Tomb, No. (3), Pp. 104-110. [in Ukrainian]
2. Denysenko M.V. (2023). Rol rehionalnykh orhaniv u protyidii koruptsii: problemy ta perspektyvy [The role of regional bodies in combating corruption: problems and prospects]. Naukovyi visnyk publicnogo upravlinnia - Scientific Bulletin of Public Administration. No. 2(5). Pp. 38-47. [in Ukrainian]
3. Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii. (2022). Stratehiia rozvytku antykoruptsiinoi polityky na 2022–2025 roky [National Agency for Prevention of Corruption. Anti-corruption policy development strategy for 2022-2025]. Kyiv: NAPK. URL: <https://nazk.gov.ua> [in Ukrainian]
4. Baranov O.V. (2022). Problemy vprovadzhennia antykoruptsiinykh stratehii na rehionalnomu rivni [Problems of implementing anti-corruption strategies at the regional level]. Visnyk derzhavnoho upravlinnia - Bulletin of State Administration. No. 4(13), Pp. 55-63. [in Ukrainian]
5. Umanets O. (2021). Koruptsiia v Ukraini: tendentsii ta perspektyvy [Corruption in Ukraine: trends and prospects]. Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka - Public administration: theory and practice. No. 2. Pp. 90-95. [in Ukrainian]
6. Kuzio T. (2023). Koruptsiia yak vyklyk dlia ukrainsoi demokratyi [Corruption as a challenge for Ukrainian democracy]. Politychnyi menedzhment - Political management, (1), 101-110. [in Ukrainian]
7. Kovalenko A. P. (2021). Antykoruptsiina polityka: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainska praktyka [Anti-corruption policy: international experience and Ukrainian practice]. Kharkiv: Vydavnytstvo «Pehas». 220 p. [in Ukrainian]
8. Zghurovskiy M. (2021). Borotba z koruptsiuu v Ukraini: vyklyky ta perspektyvy [Fighting corruption in Ukraine: challenges and prospects]. Zhurnal «Derzhavne upravlinnia» - Journal «Public Administration». No. 1(2), Pp. 45-58. [in Ukrainian]